

Inklyuziv ta'limda pedagogik mahoratning o'rni va ahamiyati

Muslima Mirzaolim-qizi Erkinova

Ilmiy maslahatchi: Azimaxon Odiljanovna Kamolova

Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim tizimida pedagogik mahoratning o'rni va ahamiyati keng yoritilgan bo'lib, o'qituvchining inklyuziv maktabdagi asosiy vazifalari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, turli salohiyat va individual imkoniyatlarga ega bo'lgan bolalar bilan samarali ishlash jarayonida pedagogdan talab etiladigan kasbiy kompetensiyalar, kommunikativ qobiliyatlar hamda insoniy fazilatlarning ahamiyati ochib berilgan. Maqolada inklyuziv ta'lim muhitida o'quvchilarning ehtiyojlarini inobatga olish, ularga individual yondashuvni tashkil etish, ta'lim jarayonida teng imkoniyat yaratish va ijobiy psixologik muhitni shakllantirish masalalari ham yoritilgan. Bundan tashqari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlardan foydalanish orqali inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari ko'rsatib berilgan. Pedagogning bag'rikengligi, sabr-toqati, empatiyasi va kasbiy mahorati inklyuziv ta'lim muvaffaqiyatining muhim omili sifatida asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, pedagogik mahorat, o'qituvchining roli, o'ziga xos ta'lim ehtiyojlari, differensial va individual yondashuv, insoniy sifatlar hamda empatiya, xavfsiz ta'lim muhiti, psixologik-pedagogik mahorat

The role and importance of pedagogical skills in inclusive education

Muslima Mirzaolim-kizi Erkinova

Scientific advisor: Azimaxon Odiljanovna Kamolova

Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: This article extensively covers the role and importance of pedagogical skills in the inclusive education system, and analyzes the main tasks of a teacher in an inclusive school from a scientific and pedagogical perspective. It also reveals the importance of professional competencies, communicative skills, and human qualities required of a teacher in the process of effective work with children with different abilities and individual capabilities. The article also covers the issues of taking into account the needs of students in an inclusive educational environment, organizing an individual approach to them, creating equal opportunities in the educational process,

and forming a positive psychological environment. In addition, ways to increase the effectiveness of inclusive education through the use of modern pedagogical technologies and innovative methods are shown. The teacher's tolerance, patience, empathy, and professional skills are substantiated as important factors in the success of inclusive education.

Keywords: inclusive education, pedagogical competence, teacher's role, special educational needs, differentiated and individual approach, personal qualities and empathy, safe learning environment, psychological-pedagogical competence

Zamonaviy ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning ahamiyati tobora oshib bormoqda. Inklyuziv ta'lim - bu turli salohiyatdagi, xususan o'ziga xos ta'lim ehtiyojli bolalar hamda o'ta salohiyatli farzandlar uchun hamda barcha yoshdagi o'quvchilar uchun barqaror, teng va qo'llab-quvvatlovchi muhitda olib boriladigan ta'lim jarayonidir.

Bu jarayonda o'qituvchining pedagogik mahorati faqatgina sifatli dars berish emas, balki har bir o'quvchini uning o'ziga xos xususiyatlari asosida qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy rivojlanishiga yordam berish hamda ijtimoiy-psixologik muhit yaratish vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Inklyuziv ta'lim tushunchasi va tamoyillari

Inklyuziv ta'lim - bu ta'limga hamma o'quvchilarning teng huquq asosida kirishini ta'minlovchi, ularning o'ziga xos ta'lim ehtiyojlarini inobatga olgan, differensial va individual yondashuv qo'llaniladigan tizimdir. Bunda "o'ziga xos" deb hisoblanuvchi o'quvchilar, nutq, ko'rish, eshitish, intellekt, xarakter, xarakter xodimini nuqsoni bo'lgan yoki o'ta salohiyatli farzandlar - ta'lim jarayonining to'liq o'quvchisi, faol ishtirok etuvchisi sifatida qaraladi.

Inklyuziv ta'limda pedagogik mahorat - bu o'qituvchining turli salohiyatdagi, jumladan, o'ziga xos ta'lim ehtiyojli bolalar bilan samarali ishlash uchun o'z kasbiy bilim, ko'nikma va insoniy sifatlarini integratsiyalash qobiliyatidir. Bunda o'qituvchi faqatgina dars o'tish hamda bilim yetkazib berishdan emas, balki bolaning individual psixologik, psixofizik va ta'lim ehtiyojlarini aniqlash, ularga mos adaptiv dasturlar, differensial vazifalar, stimullar va qo'llab-quvvatlovchi muhit tashkil etish hamda jamoa bilan samarali hamkorlik qilishni o'z ichiga olgan keng doiradagi faoliyatni boshqarish qobiliyati tushuniladi. Inklyuziv ta'limda pedagogik mahorat markaziy o'rin tutadi, chunki u har xil ehtiyojlarga ega bolalarni teng huquqli ta'lim berishni ta'minlaydi. Bu mahorat o'qituvchiga nafaqat bilim uzatish, balki har bir bola uchun individual yondashuv yaratish imkonini beradi.

Inklyuziv ta'limda pedagogik mahorat ta'lim sifatini oshirishda asosiy omil bo'lib, o'qituvchining differensiallashgan usullardan foydalanishi va bolalarning maxsus ehtiyojlarini hisobga olishiga yordam beradi. U shuningdek, sinfda psixologik qulay

muhit yaratish, oila va mutaxassislar bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali bolalarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlaydi. Natijada, bunday mahoratga ega pedagoglar orqali imkoniyati cheklangan bolalar ham umumiy sinfda muvaffaqiyatga erishadi.

Maktabda va bolalar bilan ishlashda e'tibor beriladigan jihatlar

Inklyuziv maktabda pedagog bolalarning psixologik holati, yoshi va shaxsiy xususiyatlariga doimiy e'tibor berishi kerak, masalan, o'z ehtiyojlarini ifoda eta olmaydigan bolalarga imo-ishoralalar va tana harakati orqali yordam berish lozim. U sinfda jamoaviy ishlar tashkil qilish, barcha bolalarni teng huquqli qatnashishga undash va huquqlarni himoya qilishga ustuvorlik beradi. Bundan tashqari, o'qituvchi o'z faoliyatini doimiy aks ettirishi, natijalarni tahlil qilishi va yangi texnologiyalarni joriy etishi zarur.

1. O'qituvchi avvalo inklyuziv ta'lim tamoyillarini chuqur tushunishi, barcha o'quvchilarga teng huquq asosida kirish huquqini qo'llab-quvvatlashi lozim. Bu esa, turli salohiyatdagi bolalarni "nuqsonli" yoki "mas'uliyatsiz" emas, balki ta'lim jarayonining to'liq qatnashchisi sifatida qarashni talab etadi.

2. Inklyuziv sinflarda o'qituvchi barcha o'quvchilarga, ularning salohiyatidan qat'iy nazar, teng, hurmatli hamda insonparvar munosabat ko'rsatishi kerak. Har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini tan olgan holda ularga e'tibor, qo'llab-quvvat va motivatsiya berish zarur.

3. Barqaror inklyuziv ta'limni ta'minlashda ota-onalar, psixolog, logoped, medik mutaxassislarning faol ishtiroki zarur. O'qituvchi ular bilan doimiy muloqot olib borib, bolalarning o'zlashtirish jarayonini monitoring qiladi, kerakli dasturlar va rejalarini birgalikda ishlab chiqadi.

Inklyuziv ta'limda o'qituvchida bo'lishi lozim bo'lgan asosiy mahoratlar

1. Kasbiy pedagogik mahoratoratlar. Turli jarayonli o'quvchilarga mos differensial va individual. Dars, mashg'ulot, o'yin, test tayyorlash qobiliyati; o'quv materiallarini adaptiv qilish, o'qish, yozish, aqliy, motorik ko'nikmalarni shakllantiruvchi mashg'ulotlar tashkil qilish; o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini monitoring qilish, tahlil qilish, o'z amaliyoti tizimi bo'ylab yangilanish.

2. Psixologik-pedagogik mahorat. O'quvchilarning psixologik, emotsional va ijtimoiy holatini kuzatish, ularning o'ziga xos xususiyatlarini qabul qilish; stress, ijtimoiy aloqa qiyinchiliklari, guruh ichidagi konfliktlar paytida sog'lom, psixologik-empatik yondashuvlar bilan ishlash; o'quvchilarning o'ziga-ishonch, ijobiy motivatsiya, jamoa bilan hamkorlik qilish ko'nikmasini rivojlantirish. o'quvchilarning o'ziga-ishonch, ijobiy motivatsiya, jamoa bilan hamkorlik qilish ko'nikmasini rivojlantirish.

3. Kommunikativ va hamkorlik mahorati. O'quvchilar, ota-onalar, maktab boshqarmasi, mutaxassislardan tashkil topgan jamoa bilan ochiq, e'tiborli doimiy muloqot olib borish; o'quvchilarda hamdardlik, o'zaro hurmat, sheriklik, jamoa hissini

tarbiyalash; maktabda inklyuziv madaniyatni shakllantirish, o'quvchilarga inkluziv tamoyillarni namoyish qilish.

4. Insoniy sifatlar va tilim-tuyg'ular mahorati. O'quvchining xavotir, zerikish, qiyinchiliklarini his qila olish qobiliyati - ya'ni empatiya; o'zgaruvchan, ziddiyatli vaziyatlarda chidamli, dublar, munozarali bo'lmagan hamkorlikka ega bo'lish; o'quvchilarga e'tibor, qo'llab-quvvat, ijobiy motivatsiya berish, ularni ijtimoiy va o'quv rivojlanishiga yordam berish.

Inklyuziv ta'limda pedagogik mahorat faqatgina sifatli dars berish qobiliyati emas, balki ta'lim jarayonini barcha o'quvchilarga moslashtirish, ularning ijtimoiy-psixologik taraqqiyotini qo'llab-quvvatlash, xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratishning asosiy sharti bo'lib xizmat qiladi. O'qituvchi bu jarayonda o'quvchiga nisbatan insonparvar, hurmatli, empatik hamkor hamda ota-onalarning, mutaxassislarning hamkorligini qo'llab-quvvatlovchi shaxs sifatida ishlaydi. Bugungi zamonaviy ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning rivojlanishi o'qituvchining kasbiy hamda insoniy mahoratini oshirish, doimiy o'quv va malakasini oshirish zarurligini yanada ta'kidlab turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Goipova, M. N. Inklyuziv ta'lim: nazariya va metodika // Tashkent: Devedu.uz, 2024. – 280–300 b. (boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun inklyuziv sinflarda dars tashkil qilish, metodik mahorat va pedagogik-psixologik shart-sharoitlari to'g'risida).

2. "Inklyuziv ta'limda pedagoglar mahorati va pedagogik innovatsiyalar" // Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 2026, № 4. (o'qituvchilarning inklyuziv sharoitda rivojlantirilayotgan pedagogik mahorati va yangi didaktik usullar to'g'risida).

3. "Pedagogik kompetensiya – inklyuziv ta'limning muhim omili" // Slib.uz elektron jurnali, 2024. (umumiy o'rta ta'lim maktablarida inklyuziv ta'limni sifatli amalga oshirishda o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalari o'rni va ahamiyati).

4. "Inklyuziv ta'limda o'qituvchilarni tayyorlash va pedagogik kompetensiyalarni oshirish" // Inklyuziv ta'lim yuzasidan o'quv-uslubiy jurnal, 2025. (maxsus pedagogik kompetensiyalar, o'qituvchilarni inklyuziv sharoitga tayyorlash, individualizatsiya va differensial yondashuvlar haqida).

5. "Pedagogik mahorat va empatiya: inklyuziv ta'limning muhim komponenti" // Scientific-jl.com, 2025. (pedagogik mahoratning tarkibi, empatiyaning ta'limdagi roli, ularni oshirish usullari va amaliy misollar).

6. "Inklyuziv ta'limda pedagoglarning kompetensiyasi va ularning rivojlantirish yo'nalishlari" // Universal jurnal, 2026. (pedagogik, psixologik, kommunikativ, texnologik va axborot-kommunikatsion kompetensiyalar kontekstida).

7. "Bo'lajak pedagoglarda inklyuziv kompetentlikni rivojlantirish" // Interscience.uz, 2025. (bo'lajak o'qituvchilarni inklyuziv kompetensiyaga ega bo'lishga tayyorlash, klasterli yondashuvlar, o'quv faoliyati nazariyasi).
8. "Bolalar bilan inklyuziv ta'lim jarayonida ota-onalarning pedagogik kompetensiyasi" // NamPI jurnali, 2026. (o'quvchilarning maxsus ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlashda ota-onalarning hamkorligi, reflektiv kompetensiyasini oshirish).
9. "Inklyuziv ta'lim tushunchasining pedagogik va ijtimoiy mohiyati" // Cyberleninka.ru, 2025. (inklyuziv ta'lim nazariy mohiyati, o'quv muhiti shakllantirish, o'qituvchilarning ijtimoiy-pedagogik funksiyalari).
10. Azimaxon, K. (2025). Professional Health of Teachers as A Key Factor in The Development of Modern Education. *European International Journal of Pedagogics*, 5(01), 121-124.
11. Mutalov, S. X. O. G. L., & Kamolova, A. O. Q. (2026). Bola tarbiyasida iqtisodiy va ekologik tarbiyaning ahamiyati va o'rni. *Science and Education*, 7(2), 255-259.
12. Azimaxon, K. (2025). O'qituvchilarning kasbiy salomatligi zamonaviy ta'lim rivojlanishining asosiy omili sifatida. *Yevropa xalqaro pedagogika jurnali*, 5 (01), 121-124.
13. Ibragimova, M. va Kamolova, A. (2026). Mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi. *Fan va ta'lim*, 7 (2), 264-267.
14. Kamolova, AOQ (2026). O'qituvchining shaxsiyati va uning pedagogik faoliyat samaradorligiga ta'siri. *Fan, texnologiya va ta'lim akademik jurnali*, 2 (4), 67-69.
15. Avazjon o'g'li, A. R., & qizi KHOLIKOV, K. A. O. (2026). O'ZBEKISTONDA MILLIY MAKTAB MUOMMOSI BOSQICHLARI VA UNING ZAMONAVIY YECHIMLARI. *TADQIQOTLAR*, 77(2), 136-140.
16. Yo'ldashev, J. va Xoljigitov, D. (2025 yil, noyabr). MATEMATIKA O'QITUVCHILARI UCHUN RAQAMLI KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH ZARURATI. *Ilmiy amaliy anjumanda (1-jild, 1-son, 459-462-betlar)*.
17. Ogli, YJA (2024). Kelajakdagi tarix o'qituvchilarida aksiologik yondashuvni rivojlantirishga kirishning mazmuni. *JournalNX*, 10 (10), 34-38.